

Riskin Törelî Paylaşımı: Mikrotekâfûl

Hülya Er¹

Murat Er²

ÖZ

Töre, bir toplumun ortak değerlerini ve ahlaki davranışlarını yansıtan kültürel bir sistem olarak eğitimden sanata, tüketimden üretime, finansal işlemlerden sigortacılığa kadar birçok alanda toplumun benimsemiş olduğu davranış kalıplarını ifade etmektedir. Bu bağlamda sigorta sektörü, önemli bir hizmet alanı olarak öne çıkmaktadır. İslami hassasiyetler doğrultusunda geliştirilen mikrotekâfûl, geleneksel sigortaya alternatif sunarak toplumsal refahı artırma, İslami değerleri koruma, ekonomik büyümeyi teşvik etme ve yoksulluğu azaltma gibi önemli potansiyellere sahiptir. Mikrotekâfûl, düşük gelirli bireylerin risklere karşı korunmasını hedeflerken, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilkeleri doğrultusunda karz-ı hasen, zekât ve vakıf gibi İslami finansman araçlarıyla desteklenebilmektedir. Bu çalışmada, Tekâfûl ve mikrotekâfûl kavramları incelenmekte, bu sistemlerin geleneksel sigorta sistemlerinden farklılıkları ile toplumsal ve ekonomik etkileri değerlendirilmektedir. Türkiye’de ve dünya genelinde bu tür sistemlerin yaygınlaşmasının ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma açısından önemli fırsatlar sunduğu vurgulanmaktadır. Çalışma, politika yapıcılar ve sektöre mikrotekâfûl uygulamaları konusunda yol gösterici olmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Tekâfûl, Mikrotekâfûl.

- 1 Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü
hulyaer@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3715-2433>
- 2 Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, KARMER
murat.er@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8945-1323>

Giriş

Töre kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre “*Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü; âdet, ayin: ve bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri; adap*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Töre, toplumun tamamının mutlak suretle uyması gereken hukuk kurallarının bütünü olarak ifade edilmektedir. Töreye atfedilen önem, etkin hukuk kurallarının konulması ve bu kurallara eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde riayet edilmesinin, ülkelerin sürekliliği için en önemli koşullar arasında gösterilmesine kadar uzanmaktadır (Pamir, 2009, s. 360).

Toplumsal geleneklerin oluşmasında dini inanışların önemli bir etken olduğu söylenebilir. Müslümanların barış ve huzur içinde yaşamalarının temelinde, insan fıtratına uygun emir ve yasaklar koyan, evrensel ahlaki kuralları içeren İslam dini yer almaktadır. İslam ahlaki, nazari ve tatbiki tüm prensiplerini Kur'an ve Sünnet 'ten alan, hayatın her anını düzenleyen bir sistemdir (Güneş, 2011). Toplumu oluşturan bireylerin, ahlaki merkeze alarak yaşamaları, töreye uygun davranmaları ve tüketim tercihlerini bu doğrultuda yapmaları, toplumun genel refahı açısından önem arz etmektedir.

Töre, bir toplumun ortak değerlerini ve ahlaki davranışlarını yansıtan kültürel bir sistem olarak eğitimden sanata, tüketimden üretime, finansal işlemlerden sigortacılığa kadar birçok alanda toplumun benimsemiş olduğu davranış kalıplarını ifade etmektedir. Günlük yaşamda birçok ürün ve hizmet tüketimi yapılmaktadır. Sigorta sektörü de hizmet alanında en yoğun tercih edilen sektörlerin arasında yer almaktadır.

Bireyler ölüm, kaza veya servet kaybı gibi felaketlerle karşılaşabilirler. Sigorta, bu tür durumlara karşı finansal koruma sağlamaktadır (Sherif ve Hussain, 2017, s. 374). Ancak, geleneksel sigorta bazı toplumsal ve kültürel bağlamlarda, özellikle İslami hassasiyetlere sahip bireyler için yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle, sigorta sektörü müşterileri, İslami prensiplerle uyumlu ve hassasiyetlerini göz önünde bulunduran alternatif çözüm arayışlarına yönelmektedir. Tekâfûl yani İslami sigorta bu bağlamda dünya genelinde ilgi gören geleneksel sigortaya alternatif bir sistemi olarak ortaya çıkmıştır (Wahab vd., 2007, s. 373). Tekâfûl, teberra (bağış) ve kar paylaşımı unsurları ile garar (belirsizlik), faiz ve kumarı ortadan kaldıran İslam hukukuna uygun bir sigorta modelidir. Türkiye’de katılım sigortacılığı terimi ile karşılık bulan tekâfûl kavramı “*birbirini garanti etmek*” anlamına gelen Kafalah kelimesinden türetilmiştir (Sherif ve Shaairi, 2013: 28). Temelinde yardımlaşma ve dayanışma unsurlarının yer aldığı katılım sigortacılığı bu yönüyle İslami hassasiyetleri ile tüketim tercihlerinde bulunan bireylerin

daha olumlu bir yaklaşım içinde olmalarını sağlayabilmektedir. Nitekim İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de yer alan *"İnkâr edenler de birbirlerinin yakın ve yardımcılarıdır. İlişkilerinizi böyle kurmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir bozulma olur"* (Enfal Suresi, 73) ifadeler ile Müslüman bireylerin birbiriyle yardımlaşma içinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Bakara Suresi, 275-279, Rûm Suresi- 37-40, Âl-i İmrân Suresi 130-132 gibi birçok ayetlerde faiz yasaklanmış ve topluma yönelik ciddi zararlar getirdiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda toplumun topyekûn kalkınması, yardımlaşma kültürünün benimsenmesi ve faizden uzak bir sigortacılık sistemi olması hasebiyle tekâfûlün hem İslam dini hassasiyetlerine hem de töreye uygun olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

Sigorta sistemi, toplumun refahını artırmak ve özellikle düşük geliri olan bireylerin risklere karşı korunmasını sağlamak amacıyla mikrosigorta, mikrotekâfûl gibi çeşitli özel hizmetler sunmaktadır. Mikrosigorta, düşük gelirli kişileri hastalık, kaza, ölüm, sakatlık, hırsızlık, yangın, tarımsal kayıplar ve doğal veya insan kaynaklı felaketlere karşı korumaktadır (Churchill, 2006). Bu sigorta, ticari sigorta şirketleri, kooperatifler, İslami sigorta (tekâfûl, katılım sigorta) şirketleri, karşılıklı sigorta şirketleri, kredi veren kurumlar ve sosyal sigorta yoluyla devlet tarafından sunulmaktadır (Ahmed, 2016). İslami sigorta sisteminde mikrosigorta ise, düşük gelirli hanelere özel olarak tasarlanmış, İslami ilkelere uygun bir sigorta ürünü olarak tanımlanmaktadır. Mikrotekâfûl olarak ifade edilen bu sistem, basitlik, uygun fiyat ve erişilebilirlik açısından geleneksel tekâfûlden farklılık göstermektedir (Ethis, 2023). Sistem içerisinde düşük gelirli grupların sigorta sisteminden yararlanması mümkün kılınarak tekâfûl kavramına yakın bir yaklaşım sunulmaktadır (Puspita ve Kartikawati, 2022, s. 3).

Mikrotekâfûl, yoksulluğu azaltmayı ve düşük gelirli gruplara finansal risklere karşı güvenlik sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece üyelerin gelecekteki yaşam korumasını garanti altına almaktadır (Ethis, 2023). Sigorta sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, sigortanın risk transferi sağlayıcısı olarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Browne ve Kim, 1993; Beck ve Webb, 2003). Gelişmekte olan ülkeler, sigorta şirketlerini mikrotekâfûl sigorta programları sunmaya teşvik ederek ekonomik büyümeyi destekleyebilirler (Erlbeck vd., 2011, s. 5). Mikrotekâfûl, finansal kurumları yoksul kesimleri desteklemeye yönlendirerek yoksulluğun azaltılmasına ve işsizlerin iş gücüne kazandırılmasına katkı sağlayabilmektedir. Bu durum, devletin mali yardım baskısını hafifletmekte, kredi finansörlerine güvence sunmakta, sosyal sorumluluk kültürünü yaygınlaştırmakta ve ekonomik riskleri sınırlandırarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yardımcı olmaktadır (Ahmed, 2016).

Sigorta sektöründe bazı bireyler İslami hassasiyetler ve yaşam tarzları nedeniyle bu sektörden uzak durmaktadır. Tekâfûl sistemi, bu bireyler için yaşam tarzları, töreleri ve geleneklerine uygun bir seçenek sunmaktadır. Bu çalışmada, sigorta ve mikrosigorta, mikrotekâfûl kavramları açıklanmakta, mikrofinans ve İslami mikrofinansın önemine ve sosyal etkilerine değinilmektedir. Ayrıca, mikro tekâfûl uygulamalarının toplumsal etkileri incelenerek zekât, yoksulluğun azaltılması ve ülke kalkınması gibi sosyal ve ekonomik gelişmelere nasıl katkıda bulunduğu açıklanmaktadır. Son olarak, mikrotekâfûl sisteminin işleyişi, toplumsal etkileri ve ekonomik katkılarına odaklanılarak, bu yenilikçi finansal araçların bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl bir dönüşüm sağladığı vurgulanmaktadır. Çalışmanın tekâfûl sistemi ile ilgili literatüre, politika yapıcılara ve sektöre katkı sağlaması hedeflenmektedir.

1. Tekâfûl (İslami Sigorta) Kavramı

Sigortacılık, bireylerin mallarının veya canlarının maruz kalabileceği risklerin gerçekleşmesi durumunda kayıpların tazmin edilmesini hedefleyen bir sistemdir (Aslan ve Durmuş, 2015, s. 17). Sigorta, zarar görenlerin maliyetini karşılamak için herkesin katkıda bulunduğu bir risk havuzu içermektedir. Bireyler, bu havuza düzenli prim ödemeleri yaparak olası büyük kayıplardan korunmaktadır (Churchill, 2006).

Müslümanların temel rehberlik kaynakları olan Kuran ve Sünnet incelendiğinde; İslam toplumunun on dört yüzyıl önce iş birliğine dayalı risk paylaşımına dair başarılı planlar uyguladığını göstermektedir (Fisher ve Taylor, 2000). Müslüman hukukçular, Müslümanlar arasında uygulanan “aquila” sistemindeki ortak sorumluluğun, karşılıklı sigortanın temelini oluşturduğunu kabul etmektedirler. Sigorta ihtiyaçlarına alternatif bir çözüm olarak ortaya çıkan İslami sigorta yani Tekâfûl, İslam’ın ikinci yüzyılının başlarında, deniz yolculuklarında kazalara veya soygunlara maruz kalan Müslüman tüccarların, herkesin yararlanabileceği bir fona katkıda bulunmasıyla kurulduğu ifade edilmektedir (Cheikh, 2013, s. 292).

Hz. Muhammed’in (SAV), Medine’de toplumun ilk gelişimi sırasında günlük sorunları çözmek için bir sigorta mekanizması kullandığı bilinmektedir. Medine Anayasası’nda kan parası, aqıla, savaş esirlerinin fidyesi ve kooperatif yardımlaşma gibi sosyal sigorta uygulamalarına dair yazılı atıflar bulunmaktadır. Bu uygulamalara dayanarak din alimlerince, tekâfûlün (iş birliğine dayalı risk paylaşımı) Müslümanlar için kabul edilebilir olduğunu belirten birçok fetva yayınlanmıştır. Önemli fetvalar arasında Suudi Arabistan Yüksek Konseyi (1976), Dünya Müslüman Birliği Fıkıh Konseyi (1977), İslam Konferansı Örgütü Fıkıh Konseyi (1985) ve Mekke’deki İslam

Alimleri Büyük Danışmanı (1985) tarafından verilen fetvalar bulunmaktadır. Ayrıca, Malezya Hükümeti tarafından 1984'te onaylanan Tekâfül Kanunu da bu sistemin kabulünü göstermektedir (Fisher ve Taylor, 2000). 1985'teki İslâm Fıkıh Akademisi toplantısında, ticarî sigortaların belirsizlik içerdiği ve haram olduğu, buna karşılık teberru ve karşılıklı yardım esasına dayalı sigorta sözleşmelerinin uygun olduğu belirtilmiştir. 1996'daki Konya kongresinde ise sigorta sisteminin genel olarak câiz olduğu ancak mevcut ticarî sigorta uygulamalarının bazı unsurlarının düzeltilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dalgın, 2009). 2005 yılında Türkiye'de Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından alınan kararlar, sosyal sigortaların, karşılıklı sigortaların ve ticari sigortaların genel olarak caiz olduğunu belirtmiştir. Ancak, kâr payı esasına dayalı birikimli hayat sigortası ve bireysel emeklilik tasarruf sistemleri, yatırılan primlerin dinen helâl alanlarda değerlendirilmesi durumunda caiz olacağı kabul edilmiştir. Öte yandan, din tarafından yasaklanan sigortaların caiz olmadığına karar verilmiştir (Din İşleri Yüksek Kurulu, 2005).

İslami finans uygulamalarının gelişmesiyle birlikte, faiz, belirsizlik ve kumar gibi unsurlardan arındırılmış tekâfül sistemi geliştirilmiştir (Aslan ve Durmuş, 2015, s. 17). 1979 yılında Sudan'da kurulmuş olan ilk modern İslami sigorta şirketi ve Sudan İslami Sigorta Şirketi olarak ifade edilmektedir (Sherif ve Hussain, 2017, s. 375). Türkiye'de 2009 yılında bu prensiplere uygun yani faizsiz sigortacılık, (katılım sigortacılığı, tekâfül) esaslarına göre kurulan ilk şirket olan Neova Sigorta'dır (Neova Sigorta, 2021).

Tekâfül, üyelerin kayıplarının karşılıklı yardımlaşma ve fedakârlık temelinde tekâfül havuzundan karşılandığı katılım bazlı anlaşmaları ifade etmektedir (Ayub, 2017, s. 446). Tekâfül, kardeşlik, dayanışma ve karşılıklı yardıma dayalı olarak ihtiyaç durumunda katılımcılara mali yardım ve destek sağlayan bir sistemdir (Wahab vd., 2007). İşbirliği ve yardımlaşma kavramı Kur'an'da, "...İyilik ve takvâ hususunda yardımlaşın, günah ve baksızlık yolunda yardımlaşmayın" (Mâide Suresi, 2) şeklinde ifade edilmiştir. Tekâfül sistemi, katılımcılar arasında karşılıklı iş birliği, sorumluluk, güvence, koruma ve yardıma dayanan bir tür karşılıklı sigortadır. Tekâfülde, katılımcılar (sigorta poliçe sahipleri), tekâfül fonlarına teberru (bağış) olarak katkıda bulunmakta ve tanımlanmış kayıp veya hasarlara karşı birbirlerini karşılıklı olarak garanti etmektedir. Tekâfül planının İslam'da kabul edilebilir olmasının özü, katılımcının prim olarak ödediği katkıdan bağış olarak feragat etmesi ve bu sayede diğer katılımcılara yardım ve ortak garanti yükümlülüğünü yerine getirebilmesidir (Sherif ve Shaairi, 2013, s.28).

Ribâ diğer bir ifade ile faiz, İslam'da en büyük günahlardan biri olarak kabul edilmektedir (Ardo ve Saiti, 2017, s. 3). Kur'an'ın çeşitli ayetleri

(Bakara Suresi, 275,-279, Rûm Suresi- 37-40, Âl-i İmrân Suresi 130-132) ve çeşitli hadislerde ribâ unsuru içeren işlemlerde bulunulmasını yasaklamaktadır. Örneğin Bakara Suresi 275. ayetinde *“Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların, ‘Alım satım da ancak faiz gibidir’ demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır...”* ifade edilirken, Âl-i İmrân Suresi- 130. Ayetinde *“Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah’a itaatsizlikten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”* şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda, geleneksel sigorta şirketleri primlerini faiz getiren yatırımlara yatırırken, Tekâfûl katkıları yalnızca İslam hukuku ilkelerine dayanan faaliyetlere yatırılmaktadır (Ardo ve Saiti, 2017, s. 3).

Geleneksel sigorta, ödenecek faydaların sözleşmenin imzalandığı sırada bilinmeyen gelecekteki olayların sonuçlarına bağlı olması nedeniyle garar (belirsizlik) yasağını ihlal etmektedir. Bu yasak, özellikle geleneksel bir ömür boyu poliçe sözleşmesini hükümsüz kılmaktadır; çünkü bu tür bir poliçe, sigortalının ömrü olan ve bilinmeyen ve olayın (ölüm) kendisi meydana gelinceye kadar bilinmeyecek bir zaman dilimine dayanmaktadır. Taraflardan birinin yetersiz bilgi nedeniyle sözleşmenin maddi yönleri hakkında doğru izlenime sahip olmaması halinde karşılıklı rıza söz konusu olmamaktadır. Esas unsurları bilinmeyen bir şeye o tarafın rıza göstermesini beklemek adil olmamaktadır. Bu nedenle, bir sözleşmenin taraflarının karşılıklı rızası ve dürüstlüğü, İslam’da geçerli bir sözleşmenin ahlaki bir zorunluluğu ve temel şartıdır (Wahab vd., 2007, s. 374).

Tekâfûlün operasyonlarından doğabilecek kâr veya fazlalık paylaşımı, diğer katılımcılara yardım yükümlülüğü yerine getirildikten sonra yapılmaktadır. Tekâfûl geleneksel sigortadan bazı önemli özellikler ile ayırt edilmektedir. İlk olarak, sözleşme yapısı farklıdır; geleneksel sigorta, sigortalının talihsizlik durumunda tazminat almayı taahhüt ettiği bir satış ve satın alma sözleşmesidir. Ancak tekâfûl sözleşmesi, bir teberru (bağış) sözleşmesine dayanmakta ve İslam hukuku ilkelerini temel almaktadır. İkincisi, tarafların hak ve yükümlülükleri farklıdır; geleneksel sigortada sigortacı, felaket durumunda tazminat ödemek zorundadır ve sigortalı primi ödemek ve gereksiz risklerden kaçınmak zorundadır. Tekâfûlde ise katılımcılar, katkı payı ödemekte ve kendilerini korumak için önlemler alırken, tekâfûl şirketi fonun mütevellisi ve girişimcisi olarak hareket etmektedir. Üçüncüsü, risk sahipliği geleneksel sigortada sigortacı tarafından üstlenilirken, tekâfûlde tüm katılımcılar riski paylaşmaktadır (Sherif ve Shaairi, 2013, s. 28).

Tekâfûlde primler sigorta fonunun mülkiyetindedir ve sigortalılara dağıtılırken, geleneksel sigortada primler şirketin malı olmakta ve kâr

amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca, tekâfûlde sigorta primlerinden elde edilen gelirler sigortalılara dağıtılırken, geleneksel sigortada bu gelirler şirkete kalmaktadır. Tekâfûl, yardımlaşma amacı güderken, geleneksel sigorta kar odaklıdır (TKBB, 2024, ss. 662-663). Tekâfûlde katılımcılar arasında karşılıklı yardımlaşma temeline dayalı havuzlanmış bir fon oluşturulurken, geleneksel sigortada tek bir prim ödemesi yapılmakta ve risk sigorta şirketine devredilmektedir. Tekâfûlde faiz oranlarından kaçınılarak helal yatırımlar için fonlar kullanılırken, geleneksel sigortada her türlü yatırım-yapılabilmektedir (Mehboob Shaikh ve Amin, 2024, s. 101). Tekâfûl şirketleri fıkıh kurallarına uymak zorundadır ve fonlar hayır işlerine harcanırken, geleneksel sigorta şirketlerinde bu zorunluluk yoktur ve fonlar şirket ortaklarına dağıtılmaktadır (TKBB, 2024, ss. 662-663)

Türkiye’de sigortacılık ve İslami sigortanın yasal çerçevesini 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu oluşturmaktadır. 2017 yılında “*Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*” ve 2017/22 Sayılı Genelge (TSB, 2022) ve 2020’de “*Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*” yayımlanmıştır (Resmî Gazete, 2020). 2021 yılında “*Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3)*” (SEDDK, 2021) ve 2022 yılında “*Teysîr Modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu*” yapıldığı görülmektedir (SEDDK, 2022).

2. Tekâfûl Uygulamaları

Tekâfûlün başlangıç noktasının mudarebe modeli olduğu ifade edilmektedir. (Sherif ve Hussnain, 2017, s. 375-376). Mudarebe sözleşmesi emek-sermaye ortaklığı olarak da adlandırılmış olup, tekâfûl şirketi mudârib (girişimci/yönetici), katılımcı ise, rabbul-mal (sermaye sahibi) görevinde yer almaktadır (Ardo ve Saiti, 2017, s. 6). Mudârebe kapsamında, tekâfûl şirketi ve katılımcı, ortak girişim esasına göre birlikte faaliyet göstermektedir. Her iki taraf da elde edilen kârı, başlangıçta belirlenen oranlar dahilinde paylaşmaktadır (Wahab vd., 2007, s. 377). Tekâfûl şirketinin kanıtlanmış ihmalî veya sözleşme şartlarının ihlali durumu dışında, mali kayıplar sadece katılımcıya aittir. Aksi takdirde tekâfûl şirketinin kaybı boşa giden zaman ve çabasıyla sınırlıdır (Ardo ve Saiti, 2017, s. 6). Katılımcıların menfaatini korumak için, şirketin risk fonlarında eksiklik olduğu durumlarda ise faizsiz kredi sağlaması gerekmektedir (Sherif ve Hussnain, 2017, s. 375-376).

Vekalet sözleşmesi, tekâfûl şirketi, sözleşmenin başlangıcında karşılıklı olarak mutabakata varılan bir vekalet ücreti karşılığında katılımcının vekili

olarak yatırım ve aracılık faaliyetlerini yönetmektedir (Ardo ve Saiti, 2017, s. 6). Ücret, yatırım karlarına veya tekâfûl fonlarının fazlasına dayanmaktadır (Sherif ve Hussnain, 2017, s. 375-376). Sözleşmenin detaylarına bağlı olarak tekâfûl şirketi, fonun etkin yönetimi için performansla dayalı teşvik almaya hak kazanabilmektedir (Ardo ve Saiti, 2017, s. 6).

Mudârebe ve vekâlet modelini birleştiren hibrit modelde, katılımcılar ve işletmeciler arasında kârın paylaşımı sözleşmeye dayalı olarak belirlenmektedir (Ayub, 2017, s. 450). Hibrit modelde, sigorta şirketi poliçe sahibinin fonlarından sabit bir ücret almanın yanı sıra yatırımlardan elde edilen karları da paylaşmaktadır (Sherif ve Hussnain, 2017, ss. 375-376).

Vakıf vekâlet modelinde, sigorta şirketi İslami bir vakıf oluşturmakta ve katılımcılar bu vakfa katkıda bulunmaktadır (Yıldırım, 2014, s. 53). Bu toplanan katkılar, olası felaketler ve finansal zararlara karşı sigortalama süreçlerinde kullanılmaktadır. Model, bünyesinde birden fazla tekâfûl fonu bulundurmaktadır. Sigorta fazlalığı olduğu durumlarda ise, oluşan fazlalık hak sahiplerine pay edilmekte, yatırımda kullanılmakta ya da fonda saklanabilmektedir (Ayub, 2017, s. 450).

Dünya genelinde uygulanan dört modelin yanı sıra Türkiye’de 2022 yılından itibaren Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından “Teysîr” modeli uygulamaya konulmuştur. “Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik” ile katılım esaslı sigortacılık yapmak isteyen şirketlerin taşınması gereken asgari koşullar belirlenmiştir. Teysîr modeli, İslami kurumsal yönetim mekanizmasının kurulması, dinen meşru olmayan risklerin teminat altına alınmaması ve finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetilmesi gibi üç temel prensibe dayanmaktadır (SEDDK, 2022).

Tekâfûl, sosyal sorumluluk ve refaha güçlü bir vurgu yaparak kolay erişilebilir ve makul fiyatlı sigorta hizmetleri sunmaktadır. Bu durum, finansal katılımı ve sektör büyümesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Alhammedi, 2023). Tekâfûl çalışmaları, sadece finansal yeniliği teşvik etmek ve Müslüman topluluğun ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda kültürler arası alışverişi kolaylaştırmakta ve küresel finansal sistemin sürdürülebilir kalkınmasına da olumlu katkılar sunmaktadır (Tong vd., 2024). Puspita ve Kartikawati (2022) yaptıkları çalışmalarında, bir ülkede mikrosigorta kullanımının artması ile ekonomik büyümenin pozitif yönlü bir ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Mikrosigorta, yoksul kesimin korunması, ekonomik yatırımların tasarrufu ve sosyal güvenlik ağlarının

desteklenmesi açısından mikrofinansman sisteminin başarılı bir örneği olarak değerlendirilmektedir (Ahmed, 2016).

Geleneksel sigorta programları tarafından göz ardı edilen ve uygun ürünlere erişimi olmayan yoksul kişilere yönelik olan mikrosigorta, finansal sistemin sürdürülebilir kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Mikrosigorta, ticari sigortaya veya hükümet tarafından sağlanan sosyal koruma yardımlarına erişimi olmayan, kayıt dışı ekonomide çalışan kişilere sigorta sağlamak için tasarlanmıştır (Churchill, 2006). Mikrosigortaya alternatif olarak geliştirilen mikrotekâfülün, Müslüman ülkelerin ekonomik kalkınmasında önemli bir rolü olduğu vurgulanmaktadır (Erlbeck vd., 2011, s. 4). Rapi vd. (2022) çalışmasında, mikrotekâfülün Malezya’da yoksulluğu azaltma, İslam hukuku ilkelerine dayalı koruma sağlama ve finansal katılımı teşvik etme açısından önemli roller oynadığını ortaya koymuştur. Ayrıca COVID-19 sonrası düşük gelirli bireylere fayda sağlamak için daha fazla mikrotekâfül planı sunulması önerilmektedir. Bu bağlamda, mikrotekâfül, ekonomik kalkınmaya katkısı ve dini hassasiyetlere uygunluğu nedeniyle önem arz etmektedir. Bu nedenle bu konunun bilinmesi ve farkındalığın artırılması gerekmektedir.

3. İslami Mikrofinans ve Mikrotekâfül

“*Mikro*” terimi, “*iyi*” veya “*küçük*” olan bir şeyi ifade etmektedir (Yusoff vd., 2020). Geleneksel mikrofinans kurumları, bireylere faiz oranlarına dayalı küçük miktarlarda krediler sunmaktadır. Bu krediler finansmana erişim sağlarken, borçluların krediyi faizle geri ödemesi gerektiği için maddi bir yük oluşturabilmektedir. Ayrıca, geleneksel mikrofinans kurumlarının genellikle kredi başvurularını değerlendirirken sıkı kriterler uyguladığı ve bu nedenle teminat sunamayan potansiyel borçluların kredi alma imkanının sınırlı olduğu ve dışlanabileceği ifade edilmektedir. İslam hukuku ilkelerine dayanan İslami mikrofinans birçok ülkede yer almakta olup, küçük miktarlarda faizsiz kredi sunan bir finansman sistemidir. Örneğin, 2008’den itibaren Dubai İslam Bankası’nın mikrofinans kurumları, kadın işletme sahiplerine İslami mikrofinans hizmetleri sunmaktadır. BAE’de, İslami mikrofinans kurumları aracılığıyla eğitimin finansmanı sayesinde 2.000’den fazla iş imkânı sunulduğu görülmektedir (Selim vd., 2023). Türkiye’de ise ilk İslami mikrofinans kurumu, İslam İktisadi Araştırma ve Uygulama Derneği (İKSAR) 2018 yılında kurulmuştur (İKSAR, 2024a). Kurum, karz-ı hasen programı aracılığıyla düşük gelir grubundakilere, gelir getirici faaliyetlerde kullanmaları için faizsiz borç yani karz-ı hasen sağlamaktadır (İKSAR, 2024b). İslami literatürde, “*Allah’a güzel bir borç verme*” ifadesi mecaz anlamda kullanılmakta ve bu terim “*karz-ı hasen*” olarak adlandırılmaktadır. Kur’an’da bu konuda birçok ayet bulunmaktadır. Örneğin, “*Kim Allah’a*

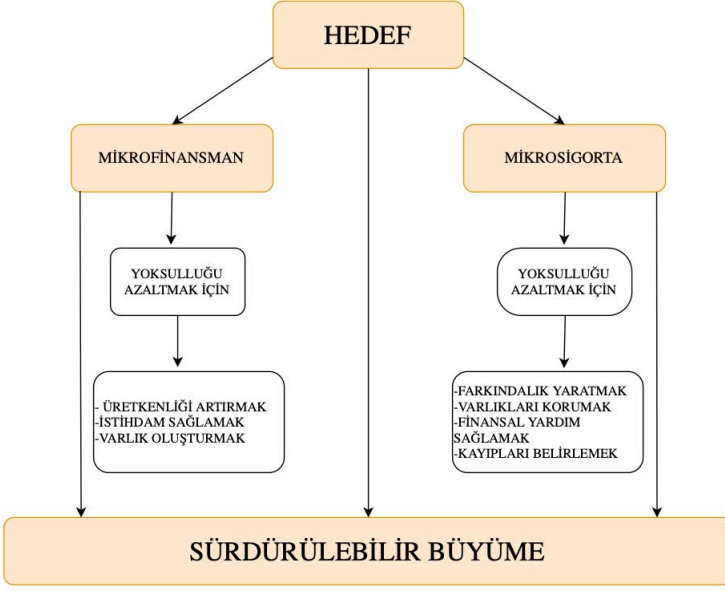
güzel bir borç verirse, Allah bunu fazlasıyla öder. Ayrıca ona pek değerli bir ödül de vardır” (Hadid Suresi, 11) ve *“Kim Allah’a güzel (karşılık beklemeden) bir borç verirse, Allah da bunu kat kat fazlasıyla öder. Daraltan da genişleten de Allah’tır ve O’na döndürüleceksiniz”* (Bakara, 245) şeklinde ifade edilmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalarda, İslam mikrofinans kurumlarının yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğu görülmektedir. Adnan ve Ajija, (2015) çalışmalarında, Endonezya İslam mikrofinans kurumu olan Baitul Maal wat Tamwil (BMT) finansmanının yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ankete katılanların çoğunun, BMT finansmanı aldıktan sonra gelirlerini artırabildikleri görülmüştür. Ülev vd., (2023) ise çalışmalarında Türkiye’deki İKSAR Karz-ı Hasen Programı aracılığıyla İslami mikrofinansın yoksul haneler üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, karz-ı hasen kredisi alan kişilerin gelirlerinde %35’lik bir artış ve aynı şekilde harcamalarında da önemli bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, İslami mikrofinansın yoksul hanelerin refahını artırma potansiyelinin olduğunu göstermektedir.

Mikrofinansman programları genellikle mikrosigorta hizmetleri de sunabilmektedir. Mikrosigorta, yoksulları korumak için geliştirilmiş olup doğal afet, hastalık, yaralanma ve ölüm gibi risklerden kaynaklanan kayıpları karşılayabilmektedir. Mikrosigortanın geleneksel sigortadan farkı, uygun fiyatlı ve erişilebilir olması sayesinde, kamu ve özel sigorta programlarının dışında kalan yoksullara teminat sağlamasıdır (Rapi vd., 2022, s. 66). Mikrosigortanın önemli bir yönü, küçük toplum temelli programlar, kredi birlikleri ve diğer mikrofinans kurumlarının yanı sıra devasa çok uluslu sigorta şirketleri tarafından da sunulabilmesidir. Örneğin, Allianz, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) ile Hindistan ve Endonezya’daki yoksullara sigorta sağlamak amacıyla bir girişim başlattığı görülmüştür (Churchill, 2006). Mikrosigorta gibi sosyal koruma mekanizmalarının, finansal öz yeterliliği ve sosyal sürdürülebilirliği artırmanın yanı sıra daha iyi sağlık ve ekonomik istikrar sağlayarak hayatta kalma şansını daha da arttırdığı savunulmaktadır (Holzmann ve Palacios, 2001).

Şekil 1’de mikrofinansman ile mikrosigorta ürünlerinin yoksulluğun azaltılmasına ve sürdürülebilir büyümenin sağlanmasına katkıları açıklanmaktadır.

Şekil 1: Mikrofinansman ve Mikrosigorta Arasındaki İlişki

Kaynak: (Abmed, 2016, s. 3).

Şekil 1’de, görüldüğü üzere, mikrofinansman, üretkenliği artırarak yeni işler yaratırken ve varlık oluşumunu desteklerken, mikrosigorta bu varlıkları korumakta ve kayıpları tazmin etmektedir. Birlikte kullanıldıklarında ise, finansal istikrarı artırmakta, yoksul kesimin ekonomik kalkınmasını sağlamakta ve finansal katılımı desteklemektedir.

İslami mikrofinans, yoksullukla mücadele için bir araç olarak ticari alışverişi murabaha, özsermaye finansmanını mudârebe ve müşâreke, tasarrufu karz ve vedia, para transfer sistemlerini zekât ve sadaka, sigortacılığı ise tekâfûl ile sağlayan bir sistemdir (Parlakkaya ve Çürük, 2015). Mikrotekâfûl, düşük gelirli bireyler için İslami ilkelere dayalı bir sigorta programı olup, geleneksel mikrosigorta hizmetlerinin deneyimlerinden yararlanarak İslami mikrofinansman ve mikrotasarruf ürünlerini tamamlamaktadır. Ayrıca, yoksullara uygun fiyatlı bir tekâfûl politikası sunarak, toplumun yoksul ve korumasız kesimlerinin finansal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir tekâfûl ürünüdür (Erlbeck vd., 2011, s. 4; Yusoff vd., 2020; Rapi vd., 2022, s. 66; Jahya et al., 2023, s. 70). Mikrotekâfûl, tekâfûle sistemsel olarak benzese de bazı özellikleri yönüyle farklılıklar göstermektedir. Mikrotekâfûl, tekâfûlden farklı olarak düşük riskli olayları kapsamakta ve gelir ve sosyal piramidin en altındaki insanlara hizmet etmek için geliştirilmiştir (Ishak, 2020). Tablo 1’de mikrotekâfûl ile tekâfûl arasındaki farklılıklar gösterilmektedir.

Tablo 1: Mikrotekâfûl ve Tekâfûl arasındaki farklılıklar

Mikrotekâfûl	Tekâfûl
Katılımcılar finansal olarak yetersizdir ve kısıtlamaları vardır	Katılımcılar finansal olarak yeteneklidir
Düşük gelirli gruplara özel	Orta ve yüksek gelirli haneler için uygun
Düzensiz uygulama ve düşük miktarda katkı	Düzenli yönetim ve standart katkı oranı
Müşteri segmentasyonu, normal sosyal koruma programı dışındakileri hedef alan kayıt dışı ekonomi ile ilgilidir	Müşteri segmentasyonu, çoğunlukla istihdam edilen veya serbest meslek sahibi olanları hedef alan resmi ekonomi ile ilgilidir
Küçük bir toplam sigortadır ve basit bir taahhüt süreci söz konusudur	Büyük bir meblağ sigortadır ve kapsamlı bir taahhüt süreci söz konusudur
Topluluk ve yakınlık grupları koruma planları aracılığıyla hafifletilen olumsuz seçim ve dolandırıcılıktan kaynaklanan risk	Bireysel koruma planlarıyla olumsuz seçim ve dolandırıcılığa riskleri azaltmayı ve kontrol etmeyi daha kolay hale getirmekte
Dokümantasyonun sınırlandırılması ile talep işleminin basit süreçleri yer alır	Ayrıntılı belgelerle kapsamlı talep işleme süreçleri yer alır

Kaynak: (Mohd Fauzi ve Laldin, 2022, s. 306).

Mikrotekâfûl ve tekâfûlün bilinmesi önemlidir, çünkü bu sistemler finansal istikrarı artırmakta, yoksul kesimin ekonomik kalkınmasını sağlamakta ve finansal katılımı desteklemektedir. Yoksulluğu ve işsizliği azaltmanın yanı sıra girişimcilere finansman sağlayarak iş kurmalarını desteklemekte ve istihdam oluşturmaktadır (Selim vd., 2023). Ayrıca olası risklerden de bireyleri koruyabilmektedir.

Literatürde, bireylerin tekâfûl konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı görülmektedir (Er ve Durmus, 2020; Ergene ve Ülev, 2023; Ashraf vd., 2024). Jahya vd. (2023) düşük gelir grubu arasında mikrotekâfûl farkındalığını etkileyen faktörleri inceleyen çalışmalarında, gelir seviyesi yüksek olan ve mikrotekâfûl hakkında daha fazla bilgi sahibi olan bireyler, bu finansal ürünün farkındalığına daha fazla sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Tekâfûlün bilinirliğini artırmak için, bireylerin ihtiyaç ve beklentilerine uygun ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir (Dede vd., 2021, s. 77). Ayrıca, eğitim ve bilgilendirme kampanyaları düzenleyerek ve politika yapıcılarının desteğini alarak farkındalığı artırmak, tekâfûl ve mikrotekâfûl bilincinin yaygınlaşması açısından önem arz etmektedir.

4. Mikrotekâfûl Uygulamaları ve Sosyal Etkisi

Mikrotekâfûl, teberru (bağış), teavün (karşılıklı yardım) ve ribâ yasağı ilkelerine dayanan bir tekâfûl girişimi olup özellikle Müslüman ülkelerde yoksulluğu azaltmak amacıyla geliştirilmiştir (Ethis, 2023). Mikrotekâfûl, sorumluluk, eşitlik, adalet, bağımsızlık, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine dayanmaktadır (Firmansyah ve Devi, 2019). İslam dininin temel prensipleri arasında yer alan bu unsurlar aynı zamanda İslami ilkelere göre yaşamayı kendine şiar edinmiş bireyler için zamanla töre halini almaktadır.

Mikrotekâfûl, uygun ve güvenilir dağıtım kanalları aracılığıyla sunularak finansal hizmetler ile diğer hizmetler arasında bağlantılar kurmaktadır. Geniş bir risk havuzu gerektiren bu sigorta türü, genellikle devlet, yardım kuruluşları veya sigorta şirketlerinin (kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında) sübvansiyonlarına ihtiyaç duymakta ve zekât fonlarından yararlanabilmektedir. Mikrotekâfûl, iki modelle uygulanabilmektedir. Bunlardan ilki bağış ve zekât temelli model olup, yoksul insanlara ulaşmayı hedeflemektedir. Finansmanı bağışlar ve zekât gibi kaynaklardan sağlanan bu model, genellikle kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından sunulmaktadır. İkinci model olan sürdürülebilir ve kendini finanse eden model ise süreklilik ve kendi kendini finanse etmeye odaklanmakta, sigortalıların primlerinden elde edilen gelirle finanse edilmekte ve yetenekli insanları hedef alarak kâr amacı güden kuruluşlar tarafından sunulmaktadır (Ahmed, 2016).

Mikrotekâfûl; Malezya, Endonezya, Lübnan, Sri Lanka ve Bangladeş gibi ülkelerde başarıyla uygulanmakta ve düşük gelirlilere yönelik tekâfûl programlarıyla desteklendiği görülmektedir (Ethis, 2023). Örneğin, yardım ve kalkınma ajansı olan Islamic Relief, yoksullara karz-ı hasen, mudârebe gibi İslami mikrofinans çözümleri sunarak küçük ölçekli işletmelerin büyümesine yardımcı olmaktadır. Doğal afetler sonucu işlerini kaybeden girişimcilere, tekâfûl ilkesine dayalı kooperatif sigorta hizmetleri sağlanmaktadır. Örneğin kuraklık yaşandığı durumlarda fon kaybına uğrayan bireylerin kayıpları hayvancılık sigortası ile karşılanmaktadır. Bu hizmetler, insanların yoksulluktan kurtulmasını, kendi işlerini kurmasını ve topluluklarına fayda sağlamasını desteklemektedir (Islamic Relief, 2024). Ürdün'de 2007 yılında, mikrofinansman fonu ile kadın projelerine sigorta sağlanmaktadır. Fas'ta, Amanah Vakfı'nın kırsal ve kentsel bölgelerdeki beş yüz bine yakın kişiye finansal hizmet sunduğu görülmektedir (Ahmed, 2016).

Filipinler, 1997'de ulusal bir mikrofinans stratejisi geliştirerek düşük gelirlilere finansal hizmetler sunmuştur. Lübnan'da mikrotekâfûl sağlık sigortası, 1997'den beri devlet tarafından karşılanmayan tıbbi masrafların %85'ini kapsayarak 23.000 kişiye hizmet vermektedir.

Endonezya, İslami mikrofinans alanında en gelişmiş ülkelerden biri olup, 2006'da mikrosigorta programları başlatmıştır (Ahmed, 2016). PT Asuransi Allianz Life Endonezya, 2006'dan beri mikrosigorta ürünleri sunmakta olup, 2008'de İslami mikrosigorta ürünlerini piyasaya sürmüştür. Allianz'ın İslam hukukuna uygun mikrosigorta sunan ilk uluslararası sigortacı olduğu belirtilmiştir (Allianz, 2008).

Tablo 2'de Malezya'da seçilmiş mikrotekâfûl ürünleri gösterilmektedir.

Tablo 2: Malezya'da Seçilmiş Mikrotekâfûl Ürünleri

Mikrotekâfûl Programı	Sponsor	Yararlanıcılar	Özellikler
Perlindungan Tenang	Bank Negara Malezya (BNM)	B40 grubuna destek olmak amacıyla 2017 yılında hayata geçirildi.	Katkılar aylık olarak uygun fiyatlıdır. Ancak prim oranının belirlenmesi, aile bireylerinin toplam sayısı, acil durumlar için yapılan tasarruflar, gelir ve sosyal güvenlik sistemi gibi birçok unsurun detaylı incelenmesini gerektirmektedir.
MySalam	Malezya Hükümeti	MySalam, hükümetin Geçim Ödeneği (BSH) almaya hak kazanan kişiler için oluşturuldu.	Devlet hastanelerinde veya kamunun belirlediği diğer tesislerde tedavi görme masraflarını karşılamaktadır. Bir kişinin Malezya Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği otuz altı ciddi hastalıktan herhangi birine sahip olduğu doğrulanırsa, sekiz bin Malezya Ringgiti para yardımı da sağlanmaktadır.
Asnaf Takaful Scheme	Federal Bölge İslam Dini Konseyi	Federal Bölgeler İslam Dini Konseyi tarafından aylık mali yardım alan Asnaf topluluğu üyeleri için oluşturuldu.	Bu uygulamanın amacı, kaza veya ölüm gibi bir felakete karşı karşıya kalan Asnaf'ın mali yükünü hafifletmektir.
FWD Kasih	Syarikat FWD Takaful Berhad	Düşük gelirli haneler için oluşturuldu.	Ölüm yardımları, ömür boyu sakatlık, defin masrafları, Müslümanlar için BadalHaji, gayrimüslimlere yardım bağışları ve kaza sonucu ölüm gibi hizmetler sunulmaktadır.
Prisma Etiqa	Takaful Etiqa Keluarga Berhad	Düşük gelirli haneler için aile paketi koruması sağlamaktadır.	Koruma, ölüm ve tam veya kalıcı sakatlık durumunda sağlanmaktadır.

Kaynak: (Rapi vd., 2022; Jahya vd., 2023)

Malezya’da 2007’de başlatılan mikrotekâfûl sigortası, düşük primlerle çiftçilerin ölüm masraflarını karşılamaktadır (Ahmed, 2016). Malezya’daki düşük gelirli gruplar için bu tür ürünlerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, İslami refah kuruluşları ile tekâfûl şirketlerinin iş birliği yaparak bu gruplara koruma sağlaması ve mikrotekâfûl modellerinin geliştirilmesi önerilmektedir (Mohd Fauzi ve Laldin, 2022). Örneğin, Tekâfûl İhlas ve Selangor Zekât Kurumu, Nisan 2007’de Malezya’nın ilk mikrotekâfûlünü inşa etmek için iş birliği yaparak Çiftçi Refahı Federasyonu’nun 100.000 üyesini acil ölüm masrafları ve ek yardımlar için düşük bir primle korumuştur (Abdullah, 2021).

Türkiye Grameen Mikrofinans programı kapsamında verilen mikrokrediler, dar gelirli kadınların üretici olmalarını desteklerken, mikrosigorta uygulamasıyla Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı ve Bereket Sigorta iş birliğiyle 2011 yılında başlatıldığı görülmektedir. Bu uygulama, kadınların beklenmedik kazalara karşı korunmasını amaçlamakta olup, ferdi kaza sigortası kapsamında kaza sonucu ölüm ve sürekli sakatlık durumları için 10.000 TL teminat sunmaktadır (TGMP, 2011).

Risk paylaşımının temel direği İslami mikrofinans ve mikrotekâfûldür (Iqbal, 2014). Türkiye’de İslami mikrofinans uygulanabilirliğinde önerilen İslami mikrofinans modelleri arasında Mikro-Murabaha, Mikro-Ortaklıklar, İcare, Mikro-Selem, Mikro-Tarım ve Mikro-Tekâfûl bulunmaktadır. Mikro-Tekâfûl modelinde, sisteme katılan her üyenin tekâfûl fonuna düzenli olarak belirli bir miktar katkı yapması zorunlu tutulmaktadır. Geri ödemede zorluk yaşayan üyelerin, ihtiyaç halinde bu fondan destek alabilecekleri belirtilmektedir (Parlakkaya ve Çürük, 2015).

Literatürde, mikrotekâfûlün zekât ve vakıf ile planlanabileceğinden bahsedildiği görülmektedir. Rom ve Rahman (2012), tarafından yapılan çalışmada hükümetin sübvansiyon ve zekât desteğiyle yoksullara mikrotekâfûl yoluyla yardım etmesi ve temel koruma sağlaması önerilmektedir. Bu şekilde, düşük gelirli bireyler ve yoksulların, sürekli yoksulluk döngüsüne hapsolmeden yeterli faydalar elde edebileceği belirtilmektedir. Mikail vd. (2017), mikrotekâfûl modelinde zekâtın yasal bir araç olarak, vakfın ise gönüllü bir destek mekanizması olarak yoksullara ve sosyal refaha hizmet ettiğini belirtmiştir. Yazarlar, mikrotekâfûl planlarında zekât ve vakıf fonlarının katkı olarak kullanılmasını, bu fonların tüm mikrotekâfûl planlarının finansmanında yer almasını ve karşılıklı yardım fonlarının oluşturulmasını tavsiye etmektedir. Ayrıca, bu fonların yoksul ve düşük gelirli hanelere mikrotekâfûl hizmetleri sunmak için teknik uzmanlıkla yönetilen bağımsız bir tüzel kişilik altında toplanmasını ve zekât ile vakıf

yetkililerinin tekâfûl şirketleriyle iş birliği yaparak toplumun ihtiyaçlarına uygun mikrotekâfûl ürünleri geliştirmelerini önermektedir.

Mikrotekâfûl, bankaların mikro işletmeleri finanse etmesini teşvik ederek gelişmekte olan ülkelerde yatırım getirisi ve büyümeyi sağlayabilmektedir. Ayrıca, afet mağdurlarına ve tarım sektöründeki mikro işletmelere destek olarak, izole bölgelerdeki yoksullarla mücadelede etkili bir araçtır (Ahmed, 2016). Mikrotekâfûl planlarının yaygınlaştırılması ve farkındalığın artırılması için tekâfûl şirketleri ve politika yapıcıları, düşük gelirli bireylere yönelik eğitim ve farkındalık programlarını genişletmeli ve finansal erişimi artırmalıdır (Bangaan Abdullah vd., 2022). Mikrotekâfûl pazarındaki paydaşlar, sigorta penetrasyonunu artırmak için demografik harcamalar, düzenleyici ortam ve sigorta teknolojisindeki yeniliklerden de yararlanabilirler (Inyang ve Okonkwo, 2022).

Sonuç

Müslüman toplumların belirgin özelliklerinden biri, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eden zekât, sadaka, infak ve borç verme gibi uygulamalardır. Bu uygulamalar, toplumsal refahı artırmayı ve yoksulları desteklemeyi amaçlamaktadır. Günümüzden 1414 yıl önce nazil olmaya başlayan İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de emredilen ibadetlerin yanı sıra, yardımlaşma, adalet ve toplumsal kalkınma konularına yönelik birçok ayet-i kerime bulunmaktadır. Müslüman bireylerin yaşamda öncelikle kendilerine rehber olması gereken Kur'an-ı Kerim'e uygun bir yaşam, hayatın tüm evrelerini ve süreçlerini kapsamaktadır. Komşuluk ilişkilerinden finansal konulara, tüketim tercihlerinden aile yaşamına kadar birçok alanda Müslüman birey söz konusu emir ve yasaklara göre yaşamını sürdürmektedir. Finansal konularda ve tüketim tercihlerinde faiz, belirsizlik ve israf gibi unsurlardan bu doğrultuda uzak durulmaktadır. Geleneksel sigortacılık sisteminde özellikle faizden uzak durma konusunda bir hassasiyet bulunmadığı için İslami sigortacılık olarak nitelendirilen Tekâfûl sistemi hem Müslüman bireylerin rehber edinmesi gereken Kur'an-ı Kerim'e, hem de yüzyıllar sonucu gelenek haline gelmiş Kur'an ışığında oluşan töresine uygun bir sigortacılık sistemi olarak değerlendirilmektedir.

Tekâfûl sistemi genellikle orta ve yüksek gelirli bireylere hizmet sunarken, mikrotekâfûl, daha düşük gelir gruplarına yönelik olarak düşük riskli olayları kapsamaktadır. Mikrotekâfûl, İslami hassasiyetleri koruyarak toplumsal refahı artırmayı, ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi ve yoksulluğu azaltmayı amaçlayan bir sigorta alternatifidir. İslam dinine uygun inşa edilmiş karz-ı hasen, zekât ve vakıf kurumları aracılığı ile İslami mikrofinans

ve mikrotekâfül, gelişmekte olan Müslüman ülkelerde yaygınlaştırılarak toplumsal kalkınmaya ve İslam dini hassasiyetlerine göre yaşamaya destek olma konusunda etkili araçlar olarak değerlendirilebilir. Ancak, Türkiye’de bu tür kurumların yeterince gelişmemiş olması göz önüne alındığında, bu kurumların desteklenmesi mikrotekâfülün gelişimini teşvik edebilir ve yoksulluğu azaltarak ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayabilir. Bu nedenle, İslami mikrofinans ve mikrotekâfül sistemlerinin desteklenmesi, Türkiye’nin sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilecek önemli bir adım olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, I. N. (2021). Impactful and Collective Microtakaful in Addressing the Impact of the COVID-19 Pandemic. *Journal of Islamic Finance*, 10(1), 17–126.
- Adnan, M. A., & Ajija, S. R. (2015). The Effectiveness of Baitul Maal Wat Tamwil In Reducing Poverty the Case of Indonesian Islamic Microfinance Institution. *Humanomics*, 31(2), 160–182. <https://doi.org/10.1108/H-03-2012-0003>
- Ahmed, M. H. (2016). Micro Takaful Insurance as a Tool to Guaranteeing Financing and Protecting Micro Enterprises. *Journal of Business & Financial Affairs*, 5(4), 1–11. <https://doi.org/10.4172/2167-0234.1000228>
- Alhammadi, S. (2023). Expanding Financial Inclusion in Indonesia Through Takaful: Opportunities, Challenges and Sustainability. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. <https://doi.org/10.1108/JFRA-05-2023-0256>
- Allianz, (2008). The First Islamic Microinsurance Products, PT Asuransi Allianz Life Indonesia | Jakarta | Jan 31, 2008. 10.07.2024. https://www.allianz.com/en/press/news/business/life_health/news-2008-01-31.html adresinden alındı.
- Ardo, A. A., & Saiti, B. (2017). Takaful Practice in Nigeria: History, Present and Future. *European Journal of Islamic Finance*, 8, 1–10. <http://irep.iium.edu.my/56823/>
- Ashraf, A., Riaz, A., & Sohail, A. (2024). Perception & Awareness Among Muslim Consumers: Comparative Study of Takaful & Conventional Insurance. *Gomal University Journal of Research*, 40(1), 1–10.
- Aslan, H., & Durmuş, M. E. (2015). İslami Sigortacılık (Tekafül): Yöneticilerin Perspektifinden Türkiye Uygulaması. In *Islamic Finance: Sukuk and Takaful* (Issues 21-23 October 2015),).
- Ayub, M. (2017). *İslami Finansı Anlamak* (A. Çürük, R. Parlakkaya, & Çeviri Editörleri, Eds.). İktisat Yayınları.
- Bangaan Abdullah, H. S., Yakob, R., Yakob, S., & Sharif, N. S. (2022). Indicators of Having A Micro-Family Takaful Plan Amongst Low-Income Earners. *Journal of Islamic Marketing*, 13(12), 2695–2716. <https://doi.org/10.1108/JIMA-05-2020-0128>
- Beck, T., & Webb, I. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption Across Countries. *World Bank Economic Review*, 17, 51–88.
- Browne, M. J., & Kim, K. (1993). An International Analysis of Life Insurance Demand. *The Journal of Risk and Insurance*, 60, 617–634.
- Cheikh, B. (2013). Abstract to Islamic Insurance (Takaful). *Assurances et Gestion Des Risques / Insurance and Risk Management*, 81(3–4), 291–304.

- Churchill, C. (2006). *Protecting the Poor: A Microinsurance Compendium* ((Ed.), Ed.; Vol. 2). International Labour Organization.
- Dalgın, Nihat (2009). “Sigorta”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 24.07.2024, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sigorta> adresinden alındı.
- Dede, N., Er, H., Özden, H., & Er, M. (2021). *COVID-19 Sürecinde Katılım Sigortacılığı (Tekâfîl)*. 1(1), 64–80.
- Din İşleri Yüksek Kurulu, (2005). Sigortanın Dini Hükümü, 24.07.2024. <https://kurul.diyenet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/3656/sigortanin-dini-hukmu> adresinden alındı.
- Er, H., & Durmus, H. (2020). A Research on the Perceptions of Individuals Towards Participation Insurance (Takaful). *Turkish Studies- Economy*, 15(4), 2017–2033. <https://turkishstudies.net/economy?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=8bca5e26-401a-4254-8693-c92e2d784999.pdf&key=42037>
- Ergene, L., & Ülev, S. (2023). Muhafazakâr İş Adamlarının Katılım Sigortacılığı (Tekâfîl) Farkındalığı ve Tercih Nedenleri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 98–111. <https://doi.org/10.11616/asbi.1205360>
- Erlbeck, A., Altuntas, M., & Berry-Stölzle, T. R. (2011). Microtakaful: Field Study Evidence and Conceptual Issues. *Department of Risk Management and Insurance, University of Cologne*, 1–29. <http://www.rug.nl/gsg/Research/Conferences/EUmicrofinconf2011/Papers/13.Erlbeck-Altuntas-BerryStolzle.pdf>
- Ethis, (2023). The Role of Microtakaful today. 20.07.2024 <https://ethis.co/blog/the-role-of-microtakaful-today/#:~:text=Thus%20microtakaful%20or%20Islamic%20microinsurance,relief%20for%20financial%20difficulties%20happening> adresinden alındı.
- Firmansyah, I., & Devi, A. (2019). The Implementation of Good Corporate Governance to Develop Islamic Micro Insurance In Indonesia. *Iqtishadia*, 12(2), 189–210. <https://doi.org/10.21043/iqtishadia.v12i2.5508>
- Fisher, O. C., & Taylor, D. (2000). Prospects for the Evolution of Takaful in the 21st Century. In *Proceedings of The Fifth Harvard University Forum on Islamic Finance: Islamic Finance: Dynamics and Development*.
- Güneş, Y. (2011). İslam Ahlakının Temel Özellikleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 15(49), 93–104.
- Holzmann, R., & Palacios, R. (2001). *Individual Accounts as Social Insurance: A World Bank Perspective*.
- Inyang, U., & Okonkwo, I. V. (2022). Micro Insurance Schemes and Insurance Penetration in Nigeria: An Integrative Review. *The Journal of Risk Management and Insurance*, 26(1), 60–74.
- Ishak, N. S. B. (2020). Demand for Takaful and Microtakaful In Malaysia (Doctoral Dissertation, University of Sussex).

- Islamic Relief, (2024). Islamic Microfinance. 10.07.2024. <https://islamic-relief.org/islamic-microfinance/> adresinden alındı.
- Iqbal, Zamir, (2014). İslami Finans Yoluyla Finansal İçermenin Geliştirilmesi. Dünya Bankası İslami Finansın Geliştirilmesi Küresel Merkezi Türkiye, Finansal İçerme Konferansı,03.06.204, İstanbul. 25.07.2024. <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/ECA/Turkey/tr-fin-incl-confer-zamir-iqbal-tr.pdf> adresinden alındı.
- İKSAR, (2024a). İslam İktisadı Araştırma ve Uygulama Derneği (İKSAR) Hakkında. 23.07.2024. <http://iksar.org.tr/#bizkimiz> adresinden alındı.
- İKSAR, (2024b). Karz-ı Hasen. 23.07.2024. <https://iksar.org.tr/karz-i-hasen/> adresinden alındı.
- Jahya, A., Yusoff, N. D., Roslan, A., Rasid, M. F. R., & Roslan, A. S. B. (2023). Awareness of Microtakaful Development among Low-Income Earners in Malaysia. *Information Management and Business Review*, 15(3), 70–81.
- Kur'an. (t.y.). Hadid Suresi, 11. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Hadid-suresi/5086/11-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Bakara, 245. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/252/245-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Mâide Suresi, 2. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Mâide-suresi/671/2-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Bakara Suresi, 275. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/282/275-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Bakara Suresi, 276. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/283/276-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Bakara Suresi, 278-279. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/285/278-279-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Rûm Suresi- 37-40. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Rûm-suresi/3446/37-40-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Âl-i İmrân Suresi- 130-132. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Âl-i%20İmrân-suresi/423/130-132-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Kur'an. (t.y.). Enfal Suresi, 72-73. Ayet. 24.07.2024 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Enfâl-suresi/1232/72-73-ayet-tefsiri> adresinden alındı.
- Mehboob Shaikh, I., & Amin, H. (2024). Customers' Willingness to Choose Family Takaful: Extending the Theory of Interpersonal Behavior. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 15(1), 100–118. <https://doi.org/10.1108/JIABR-04-2022-0113>
- Mikail, S. A., Ahmad, M. A. J., & Adekunle, S. S. (2017). Utilisation of Zakāh and Waqf Fund in Micro-Takāful Models in Malaysia: An Explorato-

- ry Study. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 9(1), 100–105. <https://doi.org/10.1108/ijif-07-2017-010>
- Mohd Fauzi, P. N. F. N., & Laldin, M. A. (2022). Micro-Takāful Scheme for the Protection of Houses Belonging to Low-Income Groups in Malaysia. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 14(3), 303–314. <https://doi.org/10.1108/IJIF-05-2021-0090>
- Neova Sigorta, (2021). Faaliyet Raporu. 25.07.2024 https://www.neova.com.tr/upload/files/faaliyet-raporlari/2021_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden alındı.
- Pamir, A. (2009). Orta – Asya Türk Hukukunda “Töre” Kavramı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 359–376. https://doi.org/10.1501/hukfak_0000001574
- Parlakkaya, R., & Çürük, S. A. (2015). Bir Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak İslami Mikrofinans ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 61–86.
- Puspita, A. T., & Kartikawati, D. R. (2022). A Review on Islamic Micro- insurance Studies. *Tamkin Journal*, 1(1), 1–11.
- Rapi, M. Z. H., Salaudeen, A. O., Ravi, M. I. M. R., Wongsangiam, R., & Redzuan, N. H. (2022). Micro Takaful Programs for the Poor: the Malaysian Experience. *International Journal of Accounting, Finance and Business (IJAFB)*, 7(45), 65–81. <https://doi.org/10.55573/IJAFB.074504>
- Resmi Gazete, (2020). Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik. 18.06.2024 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201219-2.htm> adresinden alındı.
- Rom, N. A. M., & Rahman, Z. A. (2012). Financial Protection for the Poor in Malaysia: Role of Zakah and Micro-takaful. *Journal of King Abdulaziz University, Islamic Economic*, 25(1), 119–140.
- Selim, M., Qamber, M., Abdali, M. H., Mohammed, A. A., & Madan, A. A. (2023). *The Effectiveness of Islamic Microfinance for Solving the Problems of Unemployment, Poverty, and Poor Standard of Living*.
- SEDDK, (2021). Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3). 18.06.2024 <https://seddk.gov.tr/files/doc/mevzuat/Katilim-Esasli-Sigortacilik-ve-BES-Genelgesi-SEDDK-WEB.pdf> adresinden alındı.
- SEDDK, (2022). Teyşir Modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu (2022/4). 18.06.2024 <https://seddk.gov.tr/files/doc/2022-4-sektor-duyurusu.pdf> adresinden alındı.
- Sherif, M., & Hussnain, S. (2017). Family Takaful in developing countries: the case of Middle East and North Africa (MENA). *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 10(3), 371–399. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-01-2016-0016>

- Sherif, M., & Shaairi, N. A. (2013). Determinants of Demand on Family Takaful in Malaysia. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 4(1), 26–50.
- TDK, (2024). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 14.0672024 <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı.
- TGMP, (2011). Mini Sigorta Nedir? 25.07.2024, <https://www.tgmp.net/minisigorta/> adresinden alındı.
- TKBB. (2024). *Faizsiz Finans Standartları AAOIFI (Güncellenmiş Versiyon)*. TKBB Yayınları, Yayın No: 22.
- TSB, (2022). *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektör Raporu*.
- Tong, W., Ali, M., Puah, C. H., Leong, C. M., & Yuping, X. (2024). Islamic Insurance: A Review and Research Agenda. *Journal of Financial Services Marketing*, 1–23. <https://doi.org/10.1057/s41264-024-00276-6>
- Ülev, S., Savaşan, E., & Özdemir, M. (2023). Do Islamic Microfinance Institutions Affect the Socio-Economic Development of the Beneficiaries? The Evidence from Turkey. *International Journal of Ethics and Systems*, 39(2), 286–311. <https://doi.org/10.1108/IJOES-09-2021-0179>
- Wahab, A. R. A., Lewis, M. K., & Hassan, M. K. (2007). Islamic Takaful: Business Models, Shariah Concerns, and Proposed Solutions. *Thunderbird International Business Review*, 49(3), 371–396. <https://doi.org/10.1002/tic>
- Yıldırım, İ. (2014). Tekafül (İslami) Sigortacılık Sisteminin Dünyadaki Gelişimi Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 49–58.
- Yusoff, N. D., Roslan, A., & Arifin, A. M. (2020). Purchasing Decision of Microtakaful Among B40 Income Group. *International Journal of Business and Economy*, 2(1), 1–13.